

Horváth Dóra

A DIGITÁLIS IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS ALAPJOGI KÉRDÉSEI AZ UNIÓS JOGGYAKORLAT TÜKRÉBEN¹

ABSZTRAKT

Az Európai Unió célul tűzte ki az igazságszolgáltatás digitális átállásának előmozdítását. A keresetek elektronikus benyújtása, a videokonferencia útján tartott tárgyalás és egyéb meghallgatások, az iratok elektronikus kézbesítése, az online nyilvántartások és adatbázisok, valamint a mesterségesintelligencia-alapú rendszerek hozzájárulhatnak az eljárási jogok gyakorlásának előmozdításához, így a bírósághoz való hozzáféréshez, a megalapozott döntések meghozatalához, a gyors és hatékony eljárásokhoz. Másfelől azonban a digitális átállás kihívás elé is állítja az eljárási alapjogok védelmét. Az EUB eddigi gyakorlata a videokonferencia útján való részvétel és a mesterséges intelligencia alkalmazása körében felmerülő kérdésekre az alapvető jogok védelmének feltétlen igényét erősítette meg. Az alapjogok hatékony védelméhez a dinamikus értelmezés mellett az alapjogok lényegi tartalmát szem előtt tartó, a gyakorlati problémákat felismerő, nem elfedő gyakorlattal lehet megfelelő válaszokat adni. E kihívások továbbá az alkotmányos párbeszéd számára is új lehetőséget teremtenek.

Kulcsszavak: digitális igazságszolgáltatás, a hatékony bírói jogvédelem elve, a tisztességes eljáráshoz való jog, bírói függetlenség, alkotmányos párbeszéd, automatikus döntés, videokonferencia

¹ A tanulmány az NMHH-val kötött, EM-1/1/2022. számú együttműködési megállapodásban részletezett feladatok végrehajtása céljából készült.

FUNDAMENTAL RIGHTS ASPECTS OF DIGITAL
JUSTICE IN VIEW OF EU CASE LAW

ABSTRACT

The European Union is committed to advancing the digital transformation of justice. The electronic filing of claims, hearings and other procedural acts conducted by videoconference, the electronic service of documents, online registers and databases, and artificial intelligence-based systems can contribute to the proper exercise of procedural rights, and thus to access to justice, well-founded decisions, and swift and efficient proceedings. On the other hand, however, the digital transition also poses a challenge to the protection of fundamental procedural rights. The case law of the Court of Justice of the European Union has upheld the requirement to protect fundamental rights in relation to issues arising from participation by videoconference and the use of artificial intelligence. Effective protection of fundamental rights requires not only dynamic interpretation but also a practice that takes account of the substance of fundamental rights, recognises practical problems and does not obscure them. These challenges also create new opportunities for constitutional dialogue.

Keywords: digital justice, effective judicial protection, right to a fair trial, judicial independence, constitutional dialogue, automatic decision, videoconference

ÚTON A DIGITÁLIS IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS FELÉ

A Covid-19-járvány jelentősen felgyorsította a digitális átállást számos területen. Nem volt kivétel ez alól az igazságszolgáltatás sem. Az utazási, kijárási korlátozások idején a kérelmek benyújtása, a tárgyalás és egyéb, személyes jelenlétet igénylő eljárási cselekmények hamar az online térbe

kerültek át.² A pandémia véget ért, a digitalizáció terén kikényszerített előrelépések azonban megmaradtak, sőt új lendületet kaptak, egyre több tagállam ismerte fel a digitális átállás szükségességét a bírósági eljárásban.³ A járvány rávilágított az igazságszolgáltatás működését érintő számos kihívásra, és arra is, hogy az információs és kommunikációs technológiák használata megerősítheti a tagállamok igazságszolgáltatási rendszereit, és hozzáférhetőbbé, hatékonyabbá, rugalmasabbá, a jelen és a jövő kihívásaira felkészültebbé teheti azokat.

A digitális igazságszolgáltatás szerepe különösen jelentős a határon átnyúló ügyekben. Ezért kiemelt figyelmet érdemel az uniós jogi szabályozás fejlődése. Az uniós jog már a Covid előtt is tartalmazott rendelkezéseket például a videókonferencia alkalmazásának lehetőségéről egyes eljárások során,⁴ online folytatható alternatív vitarendezési és igényérvényesítési eljárásokról,⁵ az elektronikus aláírások, pecsétek használatának biztosításáról, a bírósági dokumentumok digitális cseréjéről.⁶ A járvány kitörése lendületet adott

² FABRI 2024: 9; VÁRADI 2023: 12.

³ A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Központi Banknak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának. 2025. évi uniós igazságügyi eredménytábla. Brüsszel, 2025. július 1. COM(2025) 375 végleges.

⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 2014/41/EU irányelve (2014. április 3.) a büntetőügyekben kibocsátott európai nyomozási határozatról; Az Európai Parlament és a Tanács 2013/48/EU irányelve (2013. október 22.) a büntetőeljárás során és az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogról, valamint valamely harmadik félnek a szabadságelvonáskor történő tájékoztatásához való jogról és a szabadságelvonás ideje alatt harmadik felekkel és a konzuli hatóságokkal való kommunikációhoz való jogról; Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/2421 rendelete (2015. december 16.) a kis értékű követelések európai eljárásának bevezetéséről szóló 861/2007/EK rendelet, valamint az európai fizetési meghagyásos eljárás létrehozásáról szóló 1896/2006/EK rendelet módosításáról.

⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 1896/2006/EK rendelete (2006. december 12.) az európai fizetési meghagyásos eljárás létrehozásáról. Online formában lefolytatható eljárás, bevezetése azonban a tagállamokra van bízva. Az online vitarendezésre létrehozott alternatív vitarendezési platform (Online Dispute Resolution) 2017 és 2025 között működött. 2025. július 20. napjától kihasználatlanság miatt megszüntették.

⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 910/2014/EU rendelete (2014. július 23.) a belső piacon történő elektronikus tranzakciókhoz kapcsolódó elektronikus azonosításról és bizalmi szolgáltatásokról, valamint az 1999/93/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről.

az uniós jogalkotásnak az igazságszolgáltatás digitalizációja terén. Az Európai Bizottság 2020-ban átfogó uniós stratégiát készített az igazságszolgáltatás digitalizációjáról *Az igazságszolgáltatás digitalizációja az Európai Unióban. Lehetőségek eszköztára* címmel, amely az igazságszolgáltatási rendszerek hatékonyságának digitális technológiák alkalmazásával történő fejlesztését célozza.⁷ Az elmúlt években számos területen született uniós szabályozás, a határon átnyúló ügyekben az eljárási cselekmények és a kommunikáció hatékonyabb tétele, a jogi adatok biztonságos cseréjére szolgáló online platform létrehozása (E-CODEX),⁸ a bíróságok közötti információcsere digitalizációja,⁹ az európai ítélkezési gyakorlat egységes rendszere (ECLI),¹⁰ valamint az európai bünyügyi nyilvántartási információs rendszer (ECRIS) terén.¹¹ A digitalizációs rendelet (2023/2844/EU rendelet)¹² a határon

⁷ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának. Az igazságszolgáltatás digitalizációja az Európai Unióban. *Lehetőségek eszköztára*. Brüsszel, 2020. december 2. COM(2020) 710 végleges; GYARMATHY 2024: 58.

⁸ Az E-CODEX célja egy európai online platform fejlesztése, amely lehetővé teszi a jogi dokumentumok cseréjét a különböző országok bíróságai és ügyvédei, valamint felei között. Lásd: Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/850 rendelete (2022. május 30.) a polgári és büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködés területén történő, határokon átnyúló elektronikus adatcserére szolgáló számítógépes rendszerről (e-CODEX-rendszer) és az (EU) 2018/1726 rendelet módosításáról.

⁹ Az Európai Parlament és Tanács 2023/2131 rendelete (2023. október 4.) az (EU) 2018/1727 európai parlamenti és tanácsi rendeletnek és a 2005/671/IB tanácsi határozatnak a terrorizmussal kapcsolatos ügyekben folytatott digitális információcsere tekintetében történő módosításáról.

¹⁰ Az ECLI egy egységes ítélkezési azonosító, amely minden EU-tagállamban és az EU bíróságain azonos formátumú, és az ítélkezési gyakorlatra vonatkozó minimális egységes metaadatokkal rendelkezik, amelyet az egész Európában működő bírósági rendszerek használnak az ítélkezési gyakorlat könnyű hozzáférhetőségének elősegítése érdekében. FABRI 2024: 7.

¹¹ Az ECRIS célja, hogy a bíróságok és az ügyészségek hozzáférést biztosítsanak az EU tagállamaiban lakó személyek bünyügyi nyilvántartásához. FABRI 2024: 8.

¹² Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2023/2844 rendelete (2023. december 13.) a határokon átnyúló polgári, kereskedelmi és büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködés és az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés digitalizációjáról, valamint az igazságügyi együttműködés területén egyes jogi aktusok módosításáról.

átnyúló igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés javítását az új technológiák alkalmazásának ösztönzésével kívánja megvalósítani a polgári, kereskedelmi és büntetőügyekben folytatott, határokon átnyúló eljárásokban. E rendelet folytatásaként 2024-ben elkészült az EU digitális igazságszolgáltatási stratégiája a 2024–2028 közötti időszakra vonatkozóan,¹³ amelynek fő célkitűzése a digitális technológiák – beleértve a mesterséges intelligencia (MI) eszközzeit is – igazságügyi rendszerekben való alkalmazása, az igazságszolgáltatás hatékonyságának, rugalmasságának és minőségének javítása érdekében.¹⁴ A mesterséges intelligencia igazságszolgáltatás terén való alkalmazása körében az uniós jogalkotási aktusok közül kiemelt jelentőségű az automatikus döntéshozatalt is szabályozó általános adatvédelmi rendelet (2016/679/EU rendelet, GDPR)¹⁵ és a mesterséges intelligenciáról szóló (MI) rendelet (2024/1689/EU rendelet),¹⁶ amely az automatikus döntéshozatal, profilalkotás és az MI igazságszolgáltatásban való alkalmazása terén egységes szabályokat fektetett le.

Bár az európai digitális átállás még kezdeti szakaszban van, az uniós intézmények nyitottsága és a globális tendenciák a digitális átállás terén előre jelzik az európai igazságszolgáltatás jövőjét. Alapvető cél, hogy az igazságszolgáltatás digitális átalakulása az alapvető jogok teljes tisztelgetben tartásával történjen. E tekintetben fontos tendencia, hogy az uniós jog a tagállami igazságszolgáltatás szabályozására vonatkozó alapjogi mérce meghatározásában is egyre jelentősebb szerepet játszik.¹⁷ Ahogyan az uniós jog szerepe erősödik az igazságszolgáltatásra vonatkozó szabályozás terén, egyre fontosabbá válik az eljárási alapjogok biztosítása szempontjából

¹³ Az Európai Unió Tanácsa 2025.

¹⁴ GYARMATHY 2025: 180.

¹⁵ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról.

¹⁶ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1689 rendelete (2024. június 13.) a mesterséges intelligenciára vonatkozó harmonizált szabályok megállapításáról, valamint a 300/2008/EK, a 167/2013/EU, a 168/2013/EU, az (EU) 2018/858, az (EU) 2018/1139 és az (EU) 2019/2144 rendelet, továbbá a 2014/90/EU, az (EU) 2016/797 és az (EU) 2020/1828 irányelv módosításáról.

¹⁷ Lásd például BONELLI 2022; LECZYKIEWICZ 2018; BOBEK 2012.

az EUB ítélezési gyakorlata. Jelen tanulmányomban egyfelől a digitális igazságszolgáltatás egyes alapjogi aspektusait vizsgálom az uniós alapjogi mérce tükrében, másfelől pedig az igazságszolgáltatás digitalizációjának hatásait, illetve lehetséges hatásait az uniós alapjogvédelmi rendszerre.

A DIGITÁLIS IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS UNIÓS ALAPJOGI MÉRCÉJE

A bírósági eljárások terén nincsen egységes uniós jogi szabályozás, e területen alapvetően a tagállami eljárási szabályozás irányadó. A bírósági eljárásra és az igazságszolgáltatás rendszerére vonatkozó szabályozásnak azonban ez esetben is meg kell felelnie az uniós jogból eredő hatékony bírói jogvédelem uniós követelményének, amely az uniós jog hatékony érvényesülésének, az alapjogok érvényesülésének és közvetlenül a jogállamiság elvének biztosítója.¹⁸

Egyes uniós jogi területeken, például a határon átnyúló büntetőügyekben, a versenyjog, a menekültügy, a közbeszerzés és a környezetvédelem területén az uniós jogi aktusokban foglalt, többé-kevésbé részletes szabályok rendelkeznek az egyének eljárási jogairól, valamint a hatékony jogorvoslat biztosításáról.¹⁹ Az uniós szabályozás tartalmaz a digitális eszközök büntetőeljárási és polgári jogi eljárási alapjogi, elsősorban a tisztességes eljárás védelmét biztosító garanciákat is.²⁰ Az európai nyomozási határozatról szóló 2014/41/EU irányelv a videókonferencia útján történő meghallgatás körében akként rendelkezik, hogy ha alapos okkal feltételezhető, hogy egy európai nyomozási határozatban megjelölt valamely nyomozási cselekmény végrehajtása valamely alapvető jog sérelmével járna, és a végrehajtó állam elmulasztaná a Chartában elismert alapvető jogok védelme tekintetében fennálló kötelezettségei teljesítését, abban az esetben az európai nyomozási

¹⁸ GOMBOS 2022: 20; GOMBOS 2019.

¹⁹ ROSAS 2019.

²⁰ Lásd SCHMIDT 2024: 260–262.

határozat végrehajtását meg kell tagadni.²¹ Másik példa az e-CODEX-rendelet (2022/850/EU rendelet),²² amelynek (12) preambulumbekzdése és 4. cikke rögzíti, hogy az adatcsere által érintett személyek jogait tiszteletben kell tartani, különösen az igazságszolgáltatáshoz való tényleges hozzáféréshez való jogot, a tisztességes eljáráshoz való jogot, a megkülönböztetés tilalmának elvét, a személyes adatok védelméhez való jogot és a magánélethez való jogot.

A digitalizációs rendelet rögzíti, hogy az e rendelet szerinti elektronikus adatcsere által érintett valamennyi személy alapvető jogait és szabadságait²³ – különösen az igazságszolgáltatáshoz való tényleges hozzáféréshez való jogot (a technikai feltételek biztosítása), a tisztességes eljáráshoz való jogot (például az ügyvéddel folytatott kommunikáció bizalmas jellege), a hátrányos megkülönböztetés tilalmának elvét (például a fogyatékkal élő személyek egyenlő hozzáféréseinek biztosítása a videókonferencia útján való részvételhez), a magán- és a családi élet tiszteletben tartásához való jogot és a személyes adatok védelméhez való jogot (például a meghallgatásokról készített felvételek biztonságos tárolása) – az uniós joggal összhangban teljeskörűen tiszteletben kell tartani. A rendelet kiemeli a videókonferencia alkalmazása körében a hatékony jogorvoslathoz való jog biztosítását is. E rendelkezéseket az Európai Unió Alapjogi Chartájával (Charta) összhangban kell értelmezni. Ez jelenti különösen a Charta 47. és 48. cikkben foglalt eljárási alapjogok, valamint a Charta 8. cikkben foglalt személyes adatok védelmére, a 21. cikkben foglalt megkülönböztetés tilalmára vonatkozó követelmények tiszteletben tartását.

Az EUB következetes gyakorlata szerint továbbá a Charta hatálya kiterjed a tagállami szabályozásra abban az esetben is, ha az érintett kérdést az uniós

²¹ Az Európai Parlament és a Tanács 2014/41/EU irányelve (2014. április 3.) a büntetőügyekben kibocsátott európai nyomozási határozatról, (19) preambulumbekzdés, 11. cikk (1) bekezdés f) pont.

²² Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/850 rendelete (2022. május 30.) a polgári és büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködés területén történő, határokon átnyúló elektronikus adatcsere szolgáltató számítógépes rendszerről (e-CODEX-rendszer) és az (EU) 2018/1726 rendelet módosításáról.

²³ Digitalizációs rendelet (4)–(5), (7), (10), (29), (32), (38) (46)–(47) preambulumbekzdés, 5. cikk (2)–(3) bekezdés, 6. cikk (2), (8) bekezdés.

jog kifejezetten nem szabályozza, hanem a konkrét kérdés szabályozását a tagállam mérlegelési körébe utalja.²⁴ A digitális igazságszolgáltatás uniós alapjogi mércéje továbbá potenciálisan nemcsak az uniós jog által szabályozott kérdésekben, hanem akár tágabb körben a nemzeti szabályozási megoldások körében általános jelleggel is irányadó lehet. Az EUSz 19. cikk (1) bekezdés második albekezdésben foglalt hatékony bírói jogvédelem elvét, egyelőre a bírói függetlenség elvével összefüggésben, ugyanis az EUB úgy értelmezte, hogy az minden olyan ügyben irányadó, amelyben olyan bíróság jár el, amely uniós jogot alkalmazhat, függetlenül attól, hogy a konkrét ügyben egyéb uniós jogi érintettség felmerül-e.²⁵ Az EUB ezt a rendelkezést a Charta 47. cikkel összhangban értelmezi, így ezen alapjogok *de facto* hatálya tágabb lehet, mint ahogy azt a Charta 52. cikk meghatározza.²⁶ A gyakorlat még nem tisztázta, hogy ez a tágabb hatály pontosan milyen alapjogi kérdésekben lehet még irányadó.

ALAPJOGI KÉRDÉSEK AZ UNIÓS JOGGYAKORLAT TÜKRÉBEN

A videókonferencia útján való részvétel alapjogi kérdései

A Covid-19-járvány ideje alatt számos országban a személyes jelenlétet igénylő eljárási cselekmény az online térbe került át. Az EUB előtt több kérdés is felmerült az online jelenléttel kapcsolatosan, különösen a tisztességes eljáráshoz való jog értelmezése körében. Az EUB ezen alapjog értelmezését korábban az offline térben, fizikai jelenlétben alapuló bírósági eljárásra vonatkozóan dolgozta ki. Az EUB rögzítette, hogy a tárgyaláson való jelenléthez való jog a tisztességes eljáráshoz való jog részét képezi.²⁷ E jog egyrészt azt biztosítja, hogy a büntetőeljárásban a vádlott jelen lehessen a vele szemben folytatott eljárás keretében tartott tárgyalásokon, továbbá

²⁴ C-617/10 29. pont; C-198/13 35. pont.

²⁵ C-64/16; C-487/19; C-615/20; ORBÁN 2023.

²⁶ C-896/19 45. pont. Lásd PRECHAL 2022.

²⁷ C-400/23; C-569/20 25. pont.

magában foglalja a tárgyalás hallgatásához és követéséhez való jogot is, és megköveteli, hogy a vádlott e célból gyakorolni tudja a védelemhez való jogát.²⁸ A vádlottnak a büntetőeljárás során a tárgyaláson való személyes megjelenéshez való jogát a Charta 47. cikkének második és harmadik bekezdése, valamint a 48. cikk (2) bekezdésben foglalt tisztességes eljáráshoz való jog is biztosítja. Az EJEB ítélkezési gyakorlatából is az következik, hogy a terhelt megjelenése alapvető jelentőségű a tisztességes büntetőeljárás szempontjából.²⁹

Az eljáráson való online jelenlét lehetősége új kérdéseket vet fel első sorban a tagállami szabályozást korlátozó uniós eljárásjogi mércével összefüggésben. Az online térben zajló eljárás sok szempontból könnyebbé, rugalmasabbá, hatékonyabbá tette az eljárásokat, különösen a hatékony, határokon átnyúló igazságügyi együttműködés területén. Segítséget nyújt távoli és vidéki településen élő emberek számára is. A digitális eszközök használata az igazságszolgáltatásban azonban nehézséget jelenthet az egyes lakossági csoportok, például a számítógép-használat terén kevésbé jártas személyek számára,³⁰ illetve többletterhet jelenthet azok számára, akiknek a tárgyaláson való részvétel technikai feltételeit biztosítaniuk kell.³¹ Az online részvétel sajátossága továbbá, hogy az eljárás során esetleges technikai problémák akadályozhatják a tényleges részvételt a tárgyaláson.³² Emellett egyes tanulmányok kitérnek arra is, hogy a tárgyaláson való fizikai részvétel esetén a fél előadása hitelesebb, meggyőzőbb lehet, míg a felek metakommunikációja, mimikája, gesztusai kevésbé látszódnak egy videókonferencián.³³ Kérdésként merül fel, hogy mennyiben válthatja fel a személyes részvételt az online részvétel lehetősége, és milyen alapjogi garanciák biztosítása lehet szükséges.

²⁸ C-420/20 40. pont; C-348/21 34. és 36. pont.

²⁹ EJEB, *Hermi kontra Olaszország* 58. §; EJEB, *Sejdic kontra Olaszország* 86. §; EJEB, *Vilches Coronado és társai kontra Spanyolország* 36. §.

³⁰ CHRONOWSKI–KÁLMÁN–SZENTGÁLI-TÓTH 2021: 177; VÁRADI 2023: 13.

³¹ SANDERS 2021: 16; KLIP 2024: 6.

³² KLIP 2024: 4.

³³ PANZAVOLTA 2024: 72–73, 76–77.

Az EUB előtt először a *AVVA és társai* ügyekben³⁴ merült fel e témával összefüggő kérdés. A bíró arra keresett választ, hogy a vádlott részvétele megszervezhető-e videókonferencia útján európai nyomozási határozat kibocsátása nélkül, ha a vádlott meghallgatására – azaz a bizonyításfelvételre – a bírósági eljárás ezen szakaszában nem kerül sor, és e személy védelemhez való joga, valamint tolmács segítsége biztosított. A bíróság arra is választ keresett, hogy szükség van-e e körben az érintett személy hozzájárulására. A kérdés a 2014/41. számú irányelvvel összefüggésben merült fel, amely lehetővé teszi a gyanúsított, a vádlott, a tanú és a szakértő személy videókonferencia vagy egyéb audiovizuális közvetítőeszköz segítségével történő meghallgatását bizonyításfelvétel céljából, meghatározott feltételek, illetve megtagadási okok mellett. Az EUB azonban nem adott érdemi választ a kérdésekre, azokat elfogadhatatlannak találta, arra hivatkozva, hogy a kérdést előterjesztő bíróságok nem függesztették fel eljárásaikat.

Az EUB azonban egy hónappal később hozott ítéletében, más uniós jogi rendelkezések kapcsán érdemben foglalkozott a videókonferencia útján tartott eljárási cselekmények által felvetett kérdésekkel. Az *FP és társai* ügyben³⁵ a kérdések középpontjába az EU az ártatlanság védelme egyes vonatkozásainak és a tárgyaláson való jelenlét jogának megerősítéséről szóló 2016/343 irányelve került, amelynek 8. cikk (1) bekezdése rögzíti, hogy a tagállamok biztosítják, hogy a gyanúsítottaknak és a vádlottaknak joguk van a tárgyalásukon jelen lenni. A bolgár bíróság előtt folyamatban levő ügyben a vádlott úgy nyilatkozott, hogy online kíván részt venni az eljárásban, mivel az Egyesült Királyságban él és dolgozik. Ügyvédje kijelentette, hogy ügyfele megfelelően hozzáfér az ügy irataihoz, és az ügyvédjével folytatott tanácskozásokat külön kapcsolat útján, bizalmas módon le lehetett bonyolítani. A bíróság hangsúlyozta, hogy a bolgár szabályozás nem tiltja kifejezetten a videókonferencia alkalmazását, bár az eljárás Covid utáni időszakában a videókonferencia útján való részvételre a nemzeti jog már nem ad kifejezett lehetőséget. Az ügyben eljáró bíró előzetes döntéshozatal iránti kérelmet terjesztett elő, amelyben arra a kérdésre kereste választ, hogy ellentétes-e a tisztességes eljáráshoz való joggal, ha a tagállami jog lehetővé

³⁴ C-255/23; C-285/23.

³⁵ C-760/22.

teszi, hogy a vádlott a tárgyaláson meghatározott esetekben videókonferencia útján vegyen részt, amennyiben ezt az érintett kifejezetten kéri.

Az EUB ítéletében a főtanácsnoki indítvány érvelésével egyező döntést hozott. Először is megállapította, hogy az irányelv a gyanúsítottak és vádlottak tárgyaláson való jelenléthez való jogának a szabályozására irányul, azonban bizonyos mérlegelési mozgásteret hagy a tagállamok számára az eszközök megválasztásában. Az irányelvvel önmagában ezért nem ellentétes az online részvételt lehetővé tevő tagállami szabályozás. Az EUB rögzítette, hogy a nemzeti szabályozásnak ilyen esetben is tiszteletben kell tartania a Charta és közvetetten az EJEB által meghatározott alapjogi mércét, azaz az online részvételt lehetővé tevő nemzeti szabályozás nem sértheti a tisztességes eljáráshoz való jogot, az ártatlanság vélelmét és a védelemhez való jogot.³⁶ Az EUB rögzítette, hogy a gyanúsítottak és a vádlottak tárgyaláson való jelenléthez való joga az EJEE 6. cikkéből és a Charta 47. cikk (2)–(3) bekezdéséből, valamint 48. cikkéből fakadó követelmény, majd az EJEB által rögzített alapjogi mércét hívta fel, amelynek értelmében az eljárásban videókonferencia útján való részvétel önmagában nem összeegyeztethetetlen a tisztességes és nyilvános tárgyalás fogalmával, azonban biztosítani kell, hogy a jogalany technikai akadályok nélkül követhesse az eljárást, és meghallgatható legyen, valamint hogy hatékonyan és bizalmasan kommunikálhasson az ügyvédjével.³⁷ Megjegyzendő ugyanakkor, hogy az ítélet részben eltér az indítvány logikájától. Az indítvány kiindulópontja, hogy a jelenléthez való jog alapvető garanciája minimumkövetelményként magában foglalja a tárgyalóteremben való fizikai jelenléthez való jogot, e jog azonban korlátozható a Charta 52. cikk szerint.³⁸ Az ítélet értelmében azonban az online részvétel a tárgyaláson való jelenlét eszközének megválasztása körébe tartozik, amely önmagában nem ellentétes a tárgyaláson való részvétel jogával. Az EUB ítélete nem részletezte ugyan a fizikai és az online eljárás közötti különbségeket, de döntésében elismerte az online eljárás sajátosságait, azáltal, hogy megállapította, ez az eljárási forma csak akkor felel meg a Chartában foglalt alapjogi követelményeknek, ha garantálják az eljárás

³⁶ KLIP 2024.

³⁷ EJEB, Sakhnovski kontra Oroszország 98. §.

³⁸ C-760/22 61. pont.

tisztességességét. Másrészt jelentősége volt annak is, hogy a videókonferencia útján való részvétel az érintett kérése volt.

Korábbi uniós gyakorlat hiányában az EUB döntésében kiemelten fontos szerepet játszott az EJEB joggyakorlata. A főtanácsnoki indítvány emellett a tagállamok alkotmányos gyakorlatára is hivatkozott. Az indítvány megemlítette a beavatkozó Lettország³⁹ tagállami szabályozását, amely lehetővé teszi, hogy a tisztességes eljáráshoz való jogot biztosító módon, teljes körű és tájékoztatáson alapuló beleegyezésükkel az érintettek videókonferencia útján vegyenek részt a tárgyaláson. Az indítvány hivatkozott tagállami alkotmánybíróságok gyakorlatára is. Kiemelte a francia Alkotmánytanács döntését,⁴⁰ amely alkotmányellenesnek nyilvánította azt a Covid-járvány idején hozott kormányrendeletet, amely – a súlyos bűncselekményekkel kapcsolatos ügyekben eljáró büntetőbíróságok kivételével – valamennyi büntetőbíróság előtt lehetővé tette a videókonferencia érintett személy hozzájárulása nélkül történő alkalmazását. Az indítvány hivatkozott az olasz Alkotmánybíróság döntésére is,⁴¹ amely az olasz alkotmánnyal és az EJEE-vel összeegyeztethetőnek ítélte a videókonferencia útján való részvételt meghatározott esetekben lehetővé tevő szabályozást. Az indítvány úgy értékelte, hogy azon tagállamok, amelyek lehetővé teszik, hogy a tárgyaláson való jelenléthez való jog a vádlott kifejezett kérésére videókonferencia vagy más távközlési technológia útján is gyakorolható legyen, az irányelvben foglaltaknál magasabb szintű védelmet nyújtanak, ezért ezt a védelmet a Charta értelmezése nem ronthatja le.

Mindazonáltal a tárgyaláson való jelenlét megkönnyítése a tárgyaláson való fizikai jelenlétből fakadó többletgaranciák védelmi igényével állhat szemben. Belgium például az alapjogok védelmére hivatkozva szigorúbb szabályozást ír elő a videókonferencia alkalmazására. A kérdés olyan formában merült fel, hogy el kell-e ismernie Belgiumnak más tagállam azon szabályozását, amely lehetővé teszi az online részvételt olyan esetekben is, amelyekben a tagállami jog csak személyes részvételre ad lehetőséget. A C-325/24 folyamatban levő ügyben ezt a kérdést vizsgálja az EUB. A vádlott

³⁹ Laila Medina főtanácsnok indítványa a C-760/22. ügyben, 65. pont.

⁴⁰ Laila Medina főtanácsnok indítványa a C-760/22. ügyben, 61. pont.

⁴¹ Laila Medina főtanácsnok indítványa a C-760/22. ügyben, 38. pont.

Belgiumban előzetes letartóztatásba került, így nem tudott részt venni az olaszországi büntetőügyben tartott tárgyalásán. A vádlott beleegyezésével a bíróság kérte, hogy a belga hatóságok videókonferencia útján hallgassák meg a vádlottat. A belga ügyészség azonban megtagadta a határozat végrehajtását arra hivatkozva, hogy a vádlott videókonferencia útján történő megjelenése a tárgyaláson jelenleg ellentétes lenne a tisztességes tárgyaláshoz való joggal, márpedig az (EU) 2014/41 irányelve szerint a videókonferencia útján történő meghallgatás feltétele, hogy az ne legyen ellentétes a tagállami jog alapelveivel. Az olasz bíróság kérdése ezért az volt, hogy a végrehajtás megtagadására vonatkozó határozat összhangban van-e az uniós joggal. A főtanácsnoki indítvány⁴² értelmezésében az irányelv értelmében a végrehajtó bíróság nem utasíthatja el egy olyan európai elfogatóparancs végrehajtását, amelynek célja egy személy videókonferencia útján történő meghallgatása vádlottként a tárgyalás során, azzal az indokkal, hogy egy ilyen intézkedés hasonló nemzeti eljárás keretében nem lenne megengedett. A főtanácsnok javaslata értelmében, még ha a tagállami alkotmányjogi mérce szerint a vádlott videókonferencia útján történő megjelenése a tárgyaláson ellentétes is lenne a tisztességes eljáráshoz való joggal, a tagállam önmagában erre hivatkozva nem tagadhatja meg a nyomozási határozat végrehajtását, csak amennyiben konkrét és egyedi jelzések alapján jó okkal feltételezhető, hogy ez a meghallgatás sértené a vádlott alapvető jogait, különösen a tisztességes eljáráshoz való jogát és a védelemhez való jogát. Ezek alapján úgy tűnik, hogy az online részvételre vonatkozó tagállami szabályozás kölcsönös elismerésének kérdése a tagállami alkotmányos követelmények és az uniós alapjogi mérce újabb ütközőpontját jelentheti.

E körben meghatározó jelentősége van annak, hogy e kérdést az uniós jog még nem harmonizálta teljeskörűen. A Melloni-ügyben⁴³ rögzített elv értelmében ugyanis, amennyiben a tagállamok egy bizonyos területen harmonizációs lépéseket tettek, világos és pontos szabályokat fogadtak el, ez kizárná a Charta által támasztott alapjogi mércétől való horizontális tagállami eltávolodás lehetőségét az adott területen.⁴⁴ A 2014/41/EU irányelv

⁴² Athanasios Rantos főtanácsnok indítványa a C-325/24. ügyben.

⁴³ C-399/11.

⁴⁴ AUER-ORBÁN 2020: 388.

a gyanúsított vagy vádlott videókonferencia útján történő bizonyításfelvétel céljából történő meghallgatását az érintett hozzájárulásának beszerzéséhez köti. A szakértő és a tanú esetében azonban az irányelv nem rögzít ilyen megtagadási okot.⁴⁵ A tárgyaláson való jelenlétet megkövetelő 2016/343/EU irányelv nem határozza meg a tárgyaláson való részvétel eszközét, módját, ez a tagállami hatáskörbe tartozik.⁴⁶ A digitalizációs rendelet, amelynek hatálya nem érinti a fenti irányelveket,⁴⁷ elismeri annak fontosságát, hogy a vádlott vagy az elítélt hozzájárulását kell kérni a videókonferencia büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködési eljárások keretében történő meghallgatásokra való használatához. Arra a kérdésre, hogy az uniós jog által nem harmonizált területeken⁴⁸ a Chartával ellentétes-e, ha a tagállami jog előírja a videókonferencia útján való részvételt az érintett beleegyezése nélkül, az EUB jövőbeni gyakorlata adhat választ. A C-760/22 ügyben a főtanácsnoki indítvány által hivatkozott EJEB-gyakorlat azonban előremutató lehet. Az EJEB hivatkozott gyakorlata értelmében a büntetőbírósnak lehetősége van arra, hogy bizonyos, törvényben meghatározott korlátozó feltételek fennállása esetén elrendelje a vádlott távolról való részvételét a tárgyaláson. Biztosítani kell azonban, hogy a vádlott technikai akadályok nélkül követhesse az eljárást, és meghallgatható legyen, valamint hogy biztosított legyen az ügyvéddel való hatékony és bizalmas kommunikáció.⁴⁹

Az EUB rögzítette, hogy az online részvétellel összefüggő döntéssel szemben megfelelő jogorvoslatot kell biztosítani. A *Gavanozov II* ügyben⁵⁰ az EUB megállapította, hogy az érintettnek ezért a Charta 47. cikkben foglalt hatékony jogorvoslathoz való jognak megfelelően legalább a kibocsátását megalapozó érdemi indokokra tekintettel jogorvoslati lehetőséggel kell rendelkeznie a videókonferencia útján történő meghallgatást elrendelő

⁴⁵ 2014/41/EU irányelv, 24. cikk, lásd Athanasios Rantos főtanácsnoki indítványa a C-325/24. ügyben, 63. pont.

⁴⁶ 2016/343/EU irányelv, 8. cikk, lásd C-760/22.

⁴⁷ Digitalizációs rendelet, 6. cikk; lásd Laila Medina főtanácsnok indítványa a C-760/22. ügyben, 50–52. pont.

⁴⁸ Laila Medina főtanácsnok indítványa a C-760/22 ügyben, 50. pont.

⁴⁹ EJEB, Sakhnovski kontra Oroszország 98. §; EJEB, Bivolaru kontra Románia 138–139. §; EJEB, Marcello Viola kontra Olaszország 65–67. §.

⁵⁰ C-852/19.

nyomozási határozattal szemben. Az EUB figyelembe vette, hogy a tanú videókonferencia útján történő meghallgatását elrendelő európai nyomozási határozat végrehajtása keretében a vallomástétel megtagadása az érintett személyre nézve a végrehajtó tagállam jogában e célból előírt szabályok alapján súlyos következményekkel járhat.⁵¹ E jogorvoslati lehetőség hiánya a Charta és az irányelv olyan megsértésének minősül, hogy jellegénél fogva kizárja a kölcsönös elismerés alkalmazását, és azt, hogy abból e tagállam részesüljön.

A videókonferencia alkalmazása körében a kérdések eddigi eljárási alapjogokkal összefüggésben merültek fel, uniós irányelvek, valamint az irányelv által érintett, de konkrétan nem szabályozott és az irányelv által egészében nem harmonizált területen. A digitalizációs rendelet hatálybalépésére figyelemmel várható, hogy a közeljövőben újabb kérdések érkeznek majd az EUB elé. Kizárólag az EUSz 19. cikkben foglalt hatékony bírói jogvédelem elvével összefüggő, másodlagos uniós jog által nem szabályozott kérdést eddig nem terjesztettek elő, azonban az EUB korábbi gyakorlata tükrében e kérdések is elnyerhetik majd az uniós bíróság figyelmét. Az EUB egyfelől rugalmasságot tanúsított a tárgyaláson való jelenlét fogalmának értelmezésekor, dinamikus értelmezésre támaszkodva bevonta a jelenlét fogalmi körébe az online részvételt is. Másfelől figyelembe vette a két eljárás közötti különbségeket is, például a büntetőeljárások esetében az eljárásban érintett személyek nagy fokú kiszolgáltatottságát, amelyet a digitális kommunikáció növelhet. Éppen ezért hangsúlyozta a tárgyaláson való tényleges jelenlét követelményét, a tisztességes eljárás követelményeinek való megfelelés mellett.

Automatikus döntéshozatal az igazságszolgáltatásban

A mesterséges intelligencia fejlődésével az információkat gyűjtő, rendszerező, elemző rendszerek egyre elterjedtebbé válnak a hatósági és a bírósági munkában egyaránt. Jelenleg számos olyan nemzeti, uniós és nemzetközi projekt van folyamatban, amely az MI igazságszolgáltatásban való alkalmazásának

⁵¹ Lásd C-245/19 és C-246/19 58. pont.

előmozdítására irányul.⁵² Az igazságszolgáltatásban használható MI-rendszereknek eltérő típusai vannak. Az érvelést segítő, joggyakorlat-elemző rendszerek támogatják, megkönnyítik a bíró munkáját. Egyes rendszerek ítéleteket is szövegeznek. Ebben a keretben is a bíró maradhat a végző döntéshozó.⁵³ Az MI-rendszerek egyes fejlettebb formái pedig önálló döntéshozatalra képesek.⁵⁴

Az MI-rendszerek kétségtelenül előmozdíthatják a bírói munka hatékonyságát, megkönnyíthetik az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést és a megfelelő időn belüli döntéshozatalt. Ha a bíróságok az egyszerűbb megítélésű ügyeket az MI-re bízhatják, több idejük marad a nehezebb ügyekkel foglalkozni, ez összességében a döntések minőségének javulását eredményezheti.⁵⁵ Az MI-rendszerek bírósági alkalmazása azonban jelentős veszélyeket, kockázatokat is hordoz. Az MI egyes működési problémái (például adaptációs csapda, a transzparencia hiánya, a rendszerimmanens értékek matematizálhatatlansága) megalapozatlan, diszkriminatív döntésekhez vezethetnek, sérthetik a tisztességes eljáráshoz való jogot, leronthatják az igazságszolgáltatásba vetett bizalmat.⁵⁶ Ezen kockázatok felismerését tükrözik az MI-alapú igazságszolgáltatással foglalkozó európai jogi dokumentumok is, ezek közt kiemelkedik az Európa Tanács az igazságszolgáltatás hatékonyabb működését vizsgáló bizottságának (CEPEJ) etikai kartája,⁵⁷ amelyre az uniós joggyakorlat is többször hivatkozik. Az uniós szabályozás egyfelől az adatvédelmi szabályozás körében rögzíti az automatikus döntéshozatal általános tilalmát – ideértve a profilalkotást⁵⁸ is. E főszabály alól a GDPR meghatározott, kivételes esetekben enged eltérést, az alapvető jogok

⁵² DONATI: 2024.

⁵³ SUSSKIND 2019: 60.

⁵⁴ GIULIA 2022.

⁵⁵ SUSSKIND 2019: 27–29; OSZTOVICS 2023: 387–388; CHRONOWSKI–KÁLMÁN–SZENTGÁLI-TÓTH 2021.

⁵⁶ KARSAI 2021: 189; GIULIA 2022: 3; ZÖDI 2018: 253, 256; European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ) 2018.

⁵⁷ European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ) 2018.

⁵⁸ 22. cikk. Profilalkotásnak tekinthető, ha automatizált adatkezelés történik, amely személyes adatokat érint, és a célja az, hogy az egyén személyes jellemzőit elemezze, kiértékelje. GDPR 4. cikk (4) bekezdés.

védelme mellett.⁵⁹ Az MI-rendelet uniós jog szintjén határozza meg az MI alkalmazását magában foglaló szoftveres megoldások engedélyezhetőségét, használhatóságát. A rendelet a mesterséges intelligencia kockázataival is foglalkozik, s négy kockázati szintet különböztet meg: elfogadhatatlan, magas, korlátozott és minimális. A digitális igazságszolgáltatás körében e rendelet rögzíti, hogy az igazságszolgáltatási ágazatban az MI-alkalmazások bizonyos felhasználási módjai (például a bírósági ítéletek előkészítésére szolgáló mesterségesintelligencia-megoldások) kiemelt kockázatot jelentenek az alapvető jogok szempontjából, bár azok a rendszerek, amelyek „nem befolyásolják lényegesen” a bírósági döntéseket, elkerülhetik a magas kockázatú besorolást.⁶⁰ A magas kockázatú rendszerekkel szemben a rendelet számos követelményt határoz meg, amelyek garantálni kívánják a diszkriminatív eredmények minimalizálását, a rendszer működésének átláthatóságát, a megfelelő emberi felügyelet biztosítását, az adatvédelmet.⁶¹

Az MI-alapú ítélkezés alapjogokra gyakorolt hatásait, előnyeit és veszélyeit számos elméleti és empirikus kutatás vizsgálta, e téma jelenleg

⁵⁹ Kivételt jelent, ha a döntés: 1. az érintett és az adatkezelő közötti szerződés megkötése vagy 2. teljesítése érdekében szükséges, meghozatalát az adatkezelőre alkalmazandó olyan uniós vagy tagállami jog teszi lehetővé, amely az érintett jogainak és szabadságainak, valamint jogos érdekeinek védelmét szolgáló megfelelő intézkedéseket is megállapít, vagy 3. az érintett kifejezett hozzájárulásán alapul. Az 1. és a 3. esetben az adatkezelő köteles megfelelő intézkedéseket tenni az érintett jogainak, szabadságainak és jogos érdekeinek védelme érdekében. Különleges adatok esetében ilyen kivételnek csak az számít, ha az adatkezelés közérdeken alapul, vagy jelentős közérdek teszi szükségessé, és az érintett jogainak, szabadságainak és jogos érdekeinek védelme érdekében megfelelő intézkedések megtételére került sor.

⁶⁰ MI-rendelet 6. cikk (3), (53) preambulumbekzdés. A mesterségesintelligencia-rendszer szűk körű eljárási feladatot hivatott ellátni; a mesterséges intelligenciát alkalmazó rendszer célja egy korábban elvégzett emberi tevékenység eredményének javítása; a mesterséges intelligenciát alkalmazó rendszer célja a döntéshozatali minták vagy a korábbi döntéshozatali mintáktól való eltérések felderítése, és nem célja a korábban elvégzett emberi értékelés helyettesítése vagy befolyásolása, megfelelő emberi felülvizsgálat nélkül; a mesterséges intelligenciát alkalmazó rendszer célja, hogy előkészítő feladatot végezzen egy olyan értékeléshez, amely például az igazságszolgáltatásban alkalmazott mesterséges intelligencia szempontjából releváns.

⁶¹ ENTCHEVA–MAZILESCU 2024: 203.

is nagy figyelmet kap. Az egyik erősen érintett alapjog az indokolt bírói döntéshez való jog, amely az uniós jogban közvetlenül a Charta 47. cikkben foglalt tisztességes eljárás és a jogállamiság követelményéből fakad. Az indoklással szemben támasztott követelmény, hogy abból világosan és egyértelműen kitűnjön a jogi aktust meghozó intézmény érvelése oly módon, hogy az érintettek megismerhessék a meghozott intézkedés indokait, adott esetben a felek érvelése elutasításának okait, és tegye lehetővé a jogorvoslat gyakorlását.⁶² Különösen jelentős e kötelezettség, mivel az MI működési hibái, torzításai az egyenlő bánásmód elvét sértő döntéshez vezethetnek. A gép azonban nem úgy gondolkodik, mint az ember, nem végez hasonló racionális folyamatot, pusztán nagy adattömegekben azonosítja a mintákat, és ennek eredményét önti kívánt formába.⁶³ Ehhez kapcsolódik a nyilvánosság elve, amely az eljárások átlátható lebonyolítását, a döntéshozatal nyilvános ellenőrzését kívánja meg. Ha a nyilvánosság nem tudja követni az eljárás menetét, az igazságszolgáltatásba vetett bizalom csökkenhet.⁶⁴ Bár felvethető érvként, hogy a mesterséges intelligenciára, ellentétben a bíróval, közvetlenül egyébként sem lehet nyomást gyakorolni, ugyanakkor az MI-rendszert működtető, felügyelő szervekre már igen. A döntéshozatali folyamat, az algoritmus működésének transzparenciája hozzájárulhat ahhoz, hogy az MI torzulásai vagy a rendszer esetleges külső befolyásolása leleplezhetőek legyenek.

Az EUB előtt eddig nem merült fel olyan kérdés, amelyben az MI bírósági eljárásban való alkalmazását vizsgálta. Az EUB azonban már foglalkozott az automatikus döntések körében az eljárás alanyainak védelmével, e gyakorlatban megfogalmazott követelmények általános elvekként a digitális igazságszolgáltatás körében is relevánsak lehetnek.

A *Ligue des droits humains* ügyben⁶⁵ az EUB a fegyveregyenlőség elvének értelmezésével foglalkozott a repülőgéputasok PNR-adatainak automatizált

⁶² C-204/00 P; C-205/00 P; C-211/00 P; C-213/00 P; C-217/00 P; C-219/00 P 372. pont; C-382/12 P 189. pont.

⁶³ GAROFALO 2023: 77; European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ) 2018: 35.

⁶⁴ CHRONOWSKI–KÁLMÁN–SZENTGÁLI-TÓTH 2021: 181–182.

⁶⁵ C-817/19.

feldolgozásra (beleértve a profilalkotást is) történő felhasználásával összefüggő ügyben. Az EUB döntése értelmében az illetékes hatóságoknak biztosítaniuk kell, hogy az érintett megérthesse e kritériumok és programok működését oly módon, hogy az ügy teljes ismeretében dönthessen arról, az említett kritériumok jogellenességének és különösen hátrányosan megkülönböztető jellegének adott esetben való vitatása érdekében gyakorolja-e a bírósági jogorvoslathoz való jogát, vagy sem.⁶⁶ Az EUB tisztázta, hogy az automatikus döntési mechanizmus keretében a felülvizsgáló bíróságnak, valamint – az állambiztonságot fenyegető esetek kivételével – az érintett személynek is lehetőséget kell biztosítani arra, hogy megvizsgálja a határozat meghozatalának alapjául szolgáló összes indokot és bizonyítékot, ideértve az előre meghatározott értékelési kritériumokat és a kérdéses program működését is.⁶⁷ Az EUB a *Dun & Bradstreet Austria* ügyben⁶⁸ az információs szolgáltatás formájára vonatkozó követelményeket is meghatározta. A hitelképesség meghatározásához használt automatikus döntéshozatallal összefüggésben megállapította, hogy automatizált döntéshozatal – ideértve a profilalkotást is – esetén az érintett az adatkezelőtől kérheti a rá vonatkozó személyes adatoknak egy meghatározott eredmény elérése céljából, automatizált módon történő felhasználása során konkrétan alkalmazott eljárások és elvek releváns információk felhasználásával, tömör, átlátható, érthető és könnyen hozzáférhető módon történő magyarázatát. Az EUB rögzítette, hogy nem felelhet meg a tömör és érthető magyarázat követelményének például az algoritmus puszta közlése vagy az automatizált döntéshozatal valamennyi lépésének részletes leírása. A műveletek összetettsége nem mentesít a tájékoztatási kötelezettség alól. Adott esetben szükséges lehet arra vonatkozó magyarázatot is adni, hogy a figyelembe vett személyes adatok eltérései milyen mértékben vezettek volna eltérő eredményre.⁶⁹ Az EUB továbbá megállapította, hogy ha a nyújtandó információk harmadik személyek e rendelet által védett adatait vagy üzleti titkokat tartalmaznak,

⁶⁶ Lásd C-634/21 57. pont.

⁶⁷ C-817/19 211. pont.

⁶⁸ C-203/22.

⁶⁹ C-203/22 57–62. pont.

a bíróság feladata a szóban forgó jogok és érdekek mérlegelése az érintett hozzáférési joga terjedelmének meghatározása érdekében.

Az EUB a mesterséges intelligenciával összefüggésben az átláthatóság és a közérthetőség követelményét támasztja az automatikus döntést hozó hatóságokkal szemben. Az EUB korábbi gyakorlatában az indokolási kötelezettséggel összefüggésben kimunkált követelmény az MI alkalmazása körében különös jelentőségű. Az algoritmusok által hozott döntések körében az indokolás közérthetősége kulcsfontosságú, egyúttal pedig a gyakorlatban kihívást jelenthet. Az algoritmus átláthatatlansága az automatikus döntési rendszerek technikai bonyolultságából és az üzleti titok védelmének igényéből adódik. Ha az igazságszolgáltatásban alkalmazott algoritmust üzleti titok védi, az akadályozhatja az igazságszolgáltatáshoz szükséges átláthatóságot, elszámoltathatóságot, és alááshatja az igazságszolgáltatási eljárásba vetett bizalmat. Másrészt, az MI rendszere bonyolult, ha részletesen át is lehet adni a rendszer működésének leírását a félnek, nem biztos, hogy a fél azt ténylegesen meg is tudja érteni. Az EUB nem határozott meg részletes kritériumokat arra vonatkozóan, hogy milyen információ minősül „kellően értelmesnek”, különösen akkor, ha a magyarázat összetett algoritmusokat foglal magában. Probléma továbbá, hogy a pontos indokolás sem feltétlenül teszi lehetővé az érintett személy számára, hogy megértse, miért értékelték az egyéni körülményeit úgy, ahogyan, és így értelmes fellebbezést fogalmazzon meg. A felügyeleti hatóság vagy a bíróság eseti alapon értékeli, hogy a kért információ kiadható-e, és milyen mértékben, de az EUB e körben nem határozza meg az alkalmazandó kritériumokat. A tagállami bíróságok feladata lesz eldönteni, hogy hogyan lehet a gyakorlatban a felek számára hozzáférést biztosítani a szükséges adatokhoz az adatkezelő üzleti titkainak és a harmadik felek személyes adatainak egyidejű védelme mellett.

Az MI-alapú igazságszolgáltatás körében alapvető nehézséget jelenthet a tényleges bírósági felülvizsgálat követelményének garantálása is, amely a hatékony jogorvoslat követelményének részét képezi. Az egyes uniós jogi szakpolitikák terén az EUB önállóan értelmezte a felülvizsgálat

szükséges terjedelmét.⁷⁰ Amennyiben a bíró ténylegesen nem vizsgálja meg az ügyet, csak az MI javaslatára támaszkodik, ez kiüresítheti az érdemi bírói felülvizsgálatot. Nehézséget jelenthet az automatikus döntés és a bírói mérlegelésen alapuló döntés elhatárolása. Az EUB előtt eddig még nem merült fel kérdés az MI-rendszerek igazságszolgáltatás körében való alkalmazásával összefüggésben, ugyanakkor más területen alkalmazott MI-rendszerrel összefüggésben már vizsgálta az automatikus döntés fogalmát. A C-634/21 Schufa Holding ügyben a hitelképességet értékelő MI-rendszerrel összefüggésben az EUB megállapította, hogy döntő jelentősége van az automatikus döntés minősítésénél annak, hogy a döntéshozó az automatikus döntésre nagymértékben támaszkodik-e, vagy sem, vagyis döntésében jelentős súlyt tulajdonít-e az MI-alapú értéknek.⁷¹ Tehát nemcsak annak van jelentősége, hogy a döntést formálisan személy vagy MI-rendszer hozta-e meg, hanem annak is, hogy a döntésben az MI-rendszer meghatározó szerepet játszott-e. Ez utóbbi esetben ugyanis a döntés az érintettre jelentős hatást gyakorol, és így a GDPR szerinti automatikus döntés fogalmába eshet, annak ellenére, hogy közvetlen nem vált ki joghatást az érintettre. Az igazságszolgáltatás körében alkalmazott MI-rendszerek alapjogi vizsgálata körében ez a megközelítés szintén releváns lehet, a szükséges garanciák körét az MI-rendelet értelmében is a döntésre gyakorolt befolyás mértéke mentén törekszik meghatározni. Azonban ez a megkülönböztetés a bírósági MI-rendszerek alkalmazása körében nehézséget jelenthet. Míg a SCHUFA Holding ügyben az MI-alapú döntés egy, az érintett hitelképességére vonatkozó értéket határozott meg, addig a bírósági eljárásban a döntés előkészítésében segítő MI-rendszer tényleges szerepe nehezen meghatározható. Nehezen ellenőrizhető, hogy a bíró ténylegesen felülvizsgálta-e az MI-rendszer által készített tervezetben foglaltakat. Bár úgy tűnhet, hogy a végső döntést az emberi bíró hozza, valójában az MI befolyása lehet a meghatározó tényező.

⁷⁰ Az EUB a teljes felülvizsgálat kötelezettségét írja elő például a menekültügyi eljárásban (C-69/10 61. pont; C-585/16 118. pont; C-544/15), míg például a vízumügyek esetében a hatékony jogorvoslat körében a bíróságnak ellenőriznie kell, hogy a hatóságok „gondosan és pártatlanul” megvizsgálták-e minden releváns elemet, és eleget tettek-e az indokolási kötelezettségnek. Lásd C-544/15 41–42, 46. pont.

⁷¹ C-634/21.

Végül az MI-rendszerek a bírói függetlenség elvével összefüggésben is új kérdéseket vetnek fel. A bírói függetlenség külső dimenziója többek közt a bírák bármely külső beavatkozással vagy nyomással szembeni védelmét jelenti, ideértve, hogy a bírák kinevezésével és fegyelmi felelősségének megállapításával megbízott szervek nyomástól, befolyástól való mentességét is. A függetlenség belső dimenziója azt követeli meg, hogy a bírák a peres felek felé pártatlanul viszonyuljanak, ez a bírák személyes elfogultságának kizárását jelenti.⁷² Az uniós követelményrendszer kiterjed többek között a bírák kinevezésére, elmozdítására, a bírák díjazására, nyugdíjazására, fegyelmi felelősségére, az ügyelosztásra.⁷³ Fontos, hogy a tényleges függetlenség mellett a bíróságoknak a függetlenség látszatát is őriznie kell.⁷⁴ Ha az MI-rendszer befolyást gyakorol a bíróság döntésére, vagy részben bírói hatáskört gyakorol, ez a bírói függetlenség elvére hatással lehet. A politikai befolyás veszélye ez esetben nemcsak a kormány vagy közhatalmi szervek részéről, hanem az MI-rendszer működését ellenőrző szervek részéről is érkezhethet. Az alkalmazott szoftvert felügyelő, engedélyező szakmai szervek függetlensége ezért független bíróhoz való jog szempontjából garanciális jelentőségű lehet.⁷⁵ Figyelemmel arra, hogy az EUB széles körben vizsgálja a tagállami jognak a bírói függetlenség uniós elvével való összhangját, az EUB-nak várhatóan fontos szerepe lesz a bírói függetlenség alkotmányos elvének értelmezésében.

ÖSSZEGZÉS

Az uniós jog nem tekinti öncélúnak az igazságszolgáltatás digitalizációját. Az uniós jogszabályok mellett a bíróság gyakorlata is megerősíti, hogy a digitális fejlődés az alapjogokat, azok előmozdítását kell hogy szolgálja. Az EUB nyilvánvalóvá tette, hogy a digitális átállás nem önmagában jó vagy előnyös.

⁷² C-216/18 63, 65. pont; C-619/18 72, 73. pont.

⁷³ Lásd például C-585/18; C-624/18 és C-625/18 122. pont; C-216/18 PPU 66. pont; C-619/18 74. pont.

⁷⁴ C-585/18; C-624/18 és C-625/18 127. pont; EJEB, Morris kontra Egyesült Királyság 58. §.

⁷⁵ GIULIA 2022.

Laila Medina főtanácsnok megfogalmazásával „a tárgyalások digitalizálása nem önálló cél, hanem a büntetőeljárások tisztességes jellege erősítésének eszköze, amely az igazságszolgáltatás »emberközpontú« megközelítésének részét képezi”.⁷⁶ Az EUB gyakorlata megerősíti a tárgyaláson való jelenlét, az indokolási kötelezettség, a fegyveregyenlőség, a jogorvoslathoz, a hatékony bírói felülvizsgálathoz való jog védelmének szükségességét.

Az EUB az alapjogok pusztá deklarációja helyett e jogok hatékony védelmére törekszik. Az igazságszolgáltatás digitalizációjának különböző területein a felmerült kérdések különböző szintű kihívás elé állították és állíthatják az uniós jogalkalmazót. Az EUB eddigi gyakorlatában különösen a hatékony bírói jogvédelem és a tisztességes eljáráshoz való jog körében merültek fel kérdések, amelyekre ezen alapjogok hagyományos – fizikai eljárásra szabott – értelmezése nem adott magától értetődő választ. Az online részvétel lehetősége az EUB-ot arra ösztönözte, hogy dinamikus értelmezést alkalmazva tágabb értelmezést engedjen a tárgyaláson való részvétel fogalmának. Az EUB egyúttal figyelembe vette annak speciális alapjogi kockázatait is.

Az automatikus döntéshozatallal összefüggő kérdések azonban a tisztességes eljáráshoz való joggal összefüggésben az alapjog mélyebb rétegeit érintik. Míg a videókonferencia alkalmazása körében a tárgyaláshoz való jelenlét joga az alapjog dinamikus értelmezésével az online térben is viszonylag könnyen értelmezhető, a mesterségesintelligencia-alapú rendszerek alkalmazása az igazságszolgáltatás körében olyan alapjogi problémákat is felvet, amelyek már dinamikus értelmezéssel sem biztos, hogy áthidalhatók. Jerome Frank ismert írását parafrázálva az igazságszolgáltatás digitalizációjával összefüggésben is döntő kérdés, hogy vajon emberi lények-e a bírák. Az eljárási alapjogok ugyanis adottnak veszik a bíró emberi mivoltát. A tárgyaláson való jelenlét, a kontradiktórius eljárás elve, a nyilvános tárgyalás, a függetlenség és a pártatlanság, a bírói mérlegelésben az arányosság követelményeiben mind szerepet játszik az eljárás szereplőinek emberi mivolta. A bíró nyomás alá helyezhető, befolyásolható, meggyőzhető, értő, érző lény, aki a nonverbális jeleket is képes dekódolni. Empátia, diszkréció,

⁷⁶ Laila Medina főtanácsnok indítványa a C-760/22 ügyben, 67. pont.

méltányosság⁷⁷ nélkülözhetetlenek a bírói mérlegelésben. Az MI-alapú rendszerek igazságszolgáltatásban való alkalmazása körében az alapjogi kérdések vizsgálatánál fontos, hogy az alapjog-értelmezés az alapjogok mély tartalmát, lényegét nem üresítheti ki. Az alapjogok védelmét az uniós jog jelenleg is az emberi döntés, mérlegelés garanciájában látja. Az EUB már lefektetett olyan alapokat, amelyek a digitális igazságszolgáltatás körében is kijelölhetik az emberközpontú alapjogvédelem irányvonalát. Az egyik nehéz kérdés annak meghatározása, hogy automatikus döntés vagy emberi mérlegelésen alapuló döntés születik-e.⁷⁸ Az EUB rögzítette, hogy az automatikus döntés fogalmának meghatározásakor annak a döntésben játszott tényleges szerepét kell figyelembe venni, ami arra utal, hogy az EUB nem elégszik meg az emberi részvétel formális vizsgálatával. Az EUB továbbá a közérthetőség konkrét követelményeit is rögzítette, amely alapvető szerepet játszik az algoritmuson alapuló döntések esetében a jogorvoslathoz való jog, a fegyveregyenlőség, a nyilvánosság biztosításának védelmében.

Annak érdekében, hogy az egyének jogai ne sérüljenek, konkrétabb jogi iránymutatásokra is szükség lehet, ami egyrészt felveti a további jogharmonizáció szükségességét, másfelől az EUB előzetes döntéshozatali eljárásainak minden bizonnyal fontos szerepe lesz a felmerülő jogi kérdések tisztázásában. Az EUB számára az EUSz 19. cikk tág értelmezése továbbá alapot teremthet a digitális igazságszolgáltatás körében a tagállami szabályozás széles körű felülvizsgálatára is. Az alapjogok hatékony védelme szempontjából nagy jelentősége lesz annak, hogy a bírák – uniós és tagállami bírák egyaránt – tisztában legyenek az MI-alkalmazások általános működésével, kockázataival, az MI alkalmazásaival, hogy az alapvető jogok tényleges védelmet tudjanak biztosítani.⁷⁹ Újszerű, alapjogot érintő kérdések esetén továbbá a döntés meggyőző erejét, az indokolás tekintélyét emelheti az alkotmányos párbeszédre való nyitottság. E téren megfigyelhető, hogy az EUB az e tanulmányban vizsgált döntésekben erőteljesebben támaszkodott az EJEB gyakorlatára. Ezzel az EUB egyfelől biztosította, hogy a Charta

⁷⁷ GIULIA 2022.

⁷⁸ DEMKOVÁ 2021.

⁷⁹ DEMKOVÁ 2021.

értelmezése ne sértse az EJEB gyakorlatában meghatározott alapjogvédelmi szintet, másfelől ezekben az ügyekben az indokolás autoritásának erősítése érdekében is szükségesnek tűnhetett az EJEB felhívása. Mindazonáltal az új alapjogi kérdésekben az EUB számára hasznos hivatkozási alappá válhatnak a tagállami alkotmánybírósági gyakorlatok is. Különösen azoké a tagállamoké, amelyekben a digitális átállás előrehaladott állapotban van. E tagállamok alkotmányos gyakorlata a jövőben jobban a figyelem középpontjába kerülhet. Még ha az EUB nem is kíván kifejezetten az uniós jog értelmezése körében tagállami alkotmányos gyakorlatra hivatkozni, informális hatásuk jelentős lehet, továbbá, mint a vizsgált gyakorlatban látjuk, a főtanácsnoki indítvány is becsatornázhatja az alkotmányos gyakorlatot az EUB elé. Míg a digitális átállás alapjogi kérdései feszültséget okozhatnak az EUB és a tagállami alkotmánybíróságok között, az alkotmányos párbeszéd oldhatja ezeket a konfliktusokat és előmozdíthatja az uniós és tagállami bíróságok közötti együttműködést.

A jövő gyakorlatát az uniós jogalkotás és az EUB nyitottsága, aktivitása mellett a tagállamok digitalizáció terén megnyilvánuló aktivitása is jelentősen befolyásolni fogja. El kell ismerni, hogy jelenleg az európai bíróságokon nincsenek jelentős, működő mesterségesintelligencia-alkalmazások, másfelől pedig az igazságszolgáltatásban még mindig sok „hagyományos” probléma létezik. Nem szabad, hogy a jövőre tekintő kérdések elvonják a figyelmet a jelen problémáitól. A technológia fejlődése azonban igen gyors ütemben halad, ezért fontos, hogy a jogalkotás és a jogalkalmazás is felkészült legyen a digitalizáció alapjogi hatásaira, kihívásaira, hogy a jövő bíróságai is a jog, az igazságosság és az emberi jogok érvényre jutását szolgálják.

FELHASZNÁLT IRODALOM

AUER Ádám – ORBÁN Endre (2020): Zárókö szerep az uniós alapjogvédelemben? Újabb fejlemények a német Szövetségi Alkotmánybíróságnak az uniós joghoz fűződő viszonyában. A felejtéshez való jog I–II. *Jogtudományi Közlöny*, 75(9), 385–397.

- BOBEK, Michal (2012): Why 'There Is No Principle of 'Procedural Autonomy' of the Member States. In MICKLITZ, Hans-Wolfgang – DE WITTE, Bruno (szerk.): *The European Court of Justice and the Autonomy of the Member States*. Cambridge–Antwerpen–Portland: Intersentia, 305–322.
- BONELLI, Matteo (2022): Article 47 of the Charter, Effective Judicial Protection and the (Procedural) Autonomy of the Member States. In BONELLI, Matteo – ELIANTONIO, Mariolina – GENTILE, Giulia (szerk.): *Article 47 of the EU Charter and Effective Judicial Protection. Volume 1. The Court of Justice's Perspective*. Oxford: Hart Publishing, 81–98.
- CHRONOWSKI Nóra – KÁLMÁN Kinga – SZENTGÁLI-TÓTH Boldizsár (2021): Artificial Intelligence, Justice, and Certain Aspects of Right to a Fair Trial. *Acta Univ. Sapientiae, Legal Studies*, 10(2), 169–189. Online: <https://doi.org/10.47745/AUSLEG.2021.10.2.02>
- DEMKOVÁ, Simona (2021): The Decisional Value of Information in European Semi-automated Decision-making. *Review of European Administrative Law*, 14(2), 29–50. Online: <https://doi.org/10.7590/187479821X16254887670874>
- DONATI, Filippo (2024): The Use of Artificial Intelligence in Judicial Systems: Ethics and Efficiency. *Italian Journal of Public Law*, 16(1), 15–19.
- ENTCHEVA, Katerina – MAZILESCU, Ioana (2024): Artificial Intelligence and Digitalisation of Judicial Cooperation. The Main Provisions in Recent EU Legislation. *Eucrim*, 19(3), 202–205. Online: <https://doi.org/10.30709/eucrim-2024-018>
- FABRI, Marco (2024): From Court Automation to e-Justice and Beyond in Europe. *International Journal for Court Administration*, 15(3), 1–23. Online: <https://doi.org/10.36745/ijca.640>
- GAROFALO, Andrea Maria (2023): The Impact on Fundamental Rights: Rules and Principles Concerning the Use of AI Tools. In GOLOBARDES, Mireia Artigot et al. (szerk.): *Artificial Intelligence, Judicial Decision-Making and Fundamental Rights*. Rome: School for the Judiciary, 74–82.
- GOMBOS Katalin (2019): Tagállami eljárási autonómia – az elv korlátokkal és kérdőjelekkel. *Európai Tükör*, 22(3), 36–50. Online: <https://doi.org/10.32559/et.2019.3.3>
- GOMBOS Katalin (2022): A bírói függetlenség és a jogállamiság 21. századi kihívásai. In GOMBOS Katalin (szerk.): *Az európai jog 21. századi kihívásai*. Budapest: Ludovika, 7–26.
- GIULIA, Gentile (2022): AI in the Courtroom and Judicial Independence: An EU Perspective. *EUIdeas*, 2022. augusztus 22. Online: <https://euiideas.eui.eu/2022/08/22/ai-in-the-courtroom-and-judicial-independence-an-eu-perspective/>
- GYARMATHY Judit (2024): Bírószági digitalizáció a nemzetközi felmérések tükrében. *Fontes Iuris*, 10(3–4), 48–62. Online: <https://doi.org/10.51784/FI.2024.3-4.6>
- GYARMATHY Judit (2025): *Digitális korszakváltás. A polgári pervitel és a digitalizáció alapvető összefüggései, kitekintéssel a veszélyhelyzet hatásaira*. PhD-disszertáció. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola.

- KARSAI Krisztina (2021): A mesterséges intelligencia szabályozásának európai tervezete, avagy algoritmusok térnyerésének előjelei a (büntető)igazságszolgáltatásban. *FORUM: Acta Juridica et Politica*, 11(3), 189–198.
- KLIP, André (2024): The Right to be Present Online. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 32(1), 1–14. Online: <https://doi.org/10.1163/15718174-32010001>
- LECZYKIEWICZ, Dorota (2018): The Charter of Fundamental Rights and the EU's Shallow Constitutionalism. In BARBER, Nicolas – CAHILL, Maria – EKINS, Richard (szerk.): *The Rise and Fall of The European Constitution*. Oxford: Hart Publishing, 125–154.
- OSZTOVITS András (2023): Right to a Modern Trial: A New Principle on the Horizon of the Digital Age. *Hungarian Journal of Legal Studies*, 64(3), 377–390. Online: <https://doi.org/10.1556/2052.2023.00467>
- ORBÁN Endre (2023): Európai uniós értékviták és alkotmányos kérdések. *Közjogi Szemle*, 16(4), 1–11.
- PANZAVOLTA, Michele (2024): A Defendant's Right to Videoconference? Looking at Online Participation in Criminal Trials in a Different Light. *Tilburg Law Review*, 29(2), 69–86. Online: <https://doi.org/10.5334/tlrl.392>
- PRECHAL, Sacha (2022): Article 19 TEU and National Courts: A New Role for the Principle of Effective Judicial Protection? In BONELLI, Matteo – ELIANTONIO, Mariolina – GENTILE, Giulia (szerk.): *Article 47 of the EU Charter and Effective Judicial Protection. Volume 1. The Court of Justice's Perspective*. Oxford: Hart Publishing, 11–25.
- ROSAS, Alan (2019): *Standard of Review. Court of Justice of the European Union (CJEU)*. Online: <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law-mpeipro/e3495.013.3495/law-mpeipro-e3495?prd=OPIL>
- SANDERS, Anne (2021): Video-Hearings in Europe Before, During and After the Covid-19 Pandemic. *International Journal for Court Administration*, 12(2). Online: <https://doi.org/10.36745/ijca.379>
- SCHMIDT, Claudia (2024): Digital Justice and the Protection of Fundamental Rights From the Perspective of European Union Law. In GÉRALDINE, Gadbin-George – AKILA, Taleb-Karlsson (szerk.): *La Justice pénale numérique en France et au Royaume-Uni: L'impact des nouvelles technologies sur les droits de l'homme à la lumière des droits nationaux et européens*. Paris: Éditions Panthéon-Assas, 253–262.
- SUSSKIND, Richard (2019): *Online Courts and the Future of Justice*. Oxford: Oxford University Press. Online: <https://doi.org/10.1093/oso/9780198838364.001.0001>
- VÁRADI Ágnes (2023): Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés fogalmának alkalmazása válsághelyzetekben. *Miskolci Jogi Szemle*, 18(1), 5–18. Online: <https://doi.org/10.32980/MJSz.2023.1.5>
- ZÓDI, Zsolt (2018): The Code of AI and Human Laws. *Acta Universitatis Sapientiae Legal Studies*, 8(2), 253–268. Online: <https://doi.org/10.47745/AUSLEG.2019.8.2.08>

Egyéb források

- A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának. Az igazságszolgáltatás digitalizációja az Európai Unióban. Lehetőségek eszköztára. Brüsszel, 2020. december 2. COM(2020) 710 végleges.
- A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Központi Banknak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának. 2025. évi uniós igazságügyi eredménytábla. Brüsszel, 2025. július 1. COM(2025) 375 végleges.
- Az Európai Parlament és a Tanács 1896/2006/EK rendelete (2006. december 12.) az európai fizetési meghagyásos eljárás létrehozásáról. Online: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=oj:JOL_2006_399_R_0001_01
- Az Európai Parlament és a Tanács 910/2014/EU rendelete (2014. július 23.) a belső piacon történő elektronikus tranzakciókhoz kapcsolódó elektronikus azonosításról és bizalmi szolgáltatásokról, valamint az 1999/93/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=celex:32014R0910>
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/2421 rendelete (2015. december 16.) a kis értékű követelések európai eljárásának bevezetéséről szóló 861/2007/EK rendelet, valamint az európai fizetési meghagyásos eljárás létrehozásáról szóló 1896/2006/EK rendelet módosításáról. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/hu/TXT/?uri=CELEX:32015R2421>
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről (általános adatvédelmi rendelet). Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex%3A32016R0679>
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/850 rendelete (2022. május 30.) a polgári és büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködés területén történő, határokon átnyúló elektronikus adatcserére szolgáló számítógépes rendszerről (e-CODEX-rendszer) és az (EU) 2018/1726 rendelet módosításáról. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/hu/ALL/?uri=CELEX:32022R0850>
- Az Európai Parlament és a Tanács 2023/2131 rendelete (2023. október 4.) az (EU) 2018/1727 európai parlamenti és tanácsi rendeletnek és a 2005/671/IB tanácsi határozatnak a terrorizmussal kapcsolatos ügyekben folytatott digitális információcsere tekintetében történő módosításáról. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:32023R2131>
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2023/2844 rendelete (2023. december 13.) a határokon átnyúló polgári, kereskedelmi és büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködés és az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés digitalizációjáról, valamint az igazságügyi együttműködés területén egyes jogi aktusok módosításáról. Online: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202302844

- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1689 rendelete (2024. június 13.) a mesterséges intelligenciára vonatkozó harmonizált szabályok megállapításáról, valamint a 300/2008/EK, a 167/2013/EU, a 168/2013/EU, az (EU) 2018/858, az (EU) 2018/1139 és az (EU) 2019/2144 rendelet, továbbá a 2014/90/EU, az (EU) 2016/797 és az (EU) 2020/1828 irányelv módosításáról. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=CELEX%3A32024R1689>
- Az Európai Parlament és a Tanács 2013/48/EU irányelve (2013. október 22.) a büntetőeljárás során és az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogról, valamint valamely harmadik félnek a szabadságelvonáskor történő tájékoztatásához való jogról és a szabadságelvonás ideje alatt harmadik felekkel és a konzuli hatóságokkal való kommunikációhoz való jogról. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0048&from=HU>
- Az Európai Parlament és a Tanács 2014/41/EU irányelve (2014. április 3.) a büntetőügyekben kibocsátott európai nyomozási határozatról. Online: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2014/41/oj/?locale=hu>
- Az Európai Unió Tanácsa (2025): *A 2024–2028-as időszakra szóló európai e-igazságügyi stratégia* (C/2025/437). 2025. január 16. Online: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=OJ:C_202500437
- C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P és C-219/00 P. Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ügyben 2004. január 7-én hozott ítélet, EU:C:2004:6.
- C-69/10. Samba Diouf ügyben 2011. július 28-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2011:524.
- C-617/10. Åkerberg Fransson ügyben 2013. február 26-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2013:105.
- C-399/11. Stefano Melloni kontra Ministerio Fiscal ügyben 2013. február 26-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2013:107.
- C-198/13. Julian Hernández és társai ügyben 2014. július 10-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2014:2055.
- C-382/12 P. MasterCard és társai kontra Bizottság ügyben 2014. szeptember 11-én hozott ítélet, EU:C:2014:2201.
- C-544/15. Fahimian ügyben 2017. április 4-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2017:255.
- C-64/16. Associação Sindical dos Juizes Portugueses ügyben 2018. február 27-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2018:117.
- C-216/18 PPU. Minister for Justice and Equality ügyben 2018. július 25-én hozott ítélet, EU:C:2018:586.
- C-585/16. Alheto ügyben 2018. július 25-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2018:584.
- C-619/18. Commission kontra Lengyelország (I) ügyben 2019. április 11-én hozott ítélet, EU:C:2019:531.
- C-585/18, C-624/18 és C-625/18. A.K. és társai ügyben 2019. november 19-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2019:982.
- C-245/19 és C-246/19. État Luxembourgeois ügyben 2020. október 6-án hozott ítélet, EU:C:2020:795.

- C-896/19. Repubblica ügyben 2021. április 20-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2021:311.
- C-487/19. W. Ž. ügyben 2021. október 6-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2021:798.
- C-852/19. Gavanozov II ügyben 2021. november 11-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2021:902.
- C-569/20. IR ügyben 2022. május 19-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2022:401.
- C-817/19. Ligue des droits humains ügyben 2022. június 21-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2022:491.
- C-420/20. HN ügyben 2022. szeptember 15-én hozott ítélet, EU:C:2022:679.
- C-348/21. HYA és társai ügyben 2022. december 8-án hozott ítélet, EU:C:2022:965.
- C-615/20. YP és társai ügyben 2023. július 13-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2023:562.
- C-634/21. SCHUFA Holding és társai ügyben 2023. december 7-én hozott ítélet, EU:C:2023:957.
- C-255/23, C-285/23. AVVA és társai ügyben 2024. június 6-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2024:462.
- C-760/22. FP és társai ügyben 2024. július 4-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2024:574.
- C-400/23. VB ügyben 2025. január 20-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2025:14.
- C-203/22. Dun & Bradstreet Austria ügyben 2025. február 27-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2025:117.
- Athanasios Rantos főtanácsnok 2025. június 25-én előterjesztett indítványa a C-325/24. Bissilli ügyben, ECLI:EU:C:2025:491.
- Laila Medina főtanácsnok 2024. április 18-án előterjesztett indítványa a C-760/22 FP és társai ügyben, ECLI:EU:C:2024:328.
- EJEB, Morris v. Egyesült Királyság ügyben 2002. február 26-án hozott ítélet, 38784/97.
- EJEB, Sejdic kontra Olaszország ügyben 2006. március 1-jén hozott ítélet, CE:ECHR:2006:0301JUD005658100.
- EJEB, Marcello Viola kontra Olaszország ügyben 2006. október 5-én hozott ítélet, ECLI:CE:ECHR:2006:1005JUD004510604.
- EJEB, Hermi kontra Olaszország ügyben 2006. október 18-án hozott ítélet, CE:ECHR:2006:1018JUD001811402.
- EJEB, Sakhnovski kontra Oroszország ügyben 2010. november 2-án hozott ítélet, CE:ECHR:2010:1102JUD002127203.
- EJEB, Bivolaru kontra Románia ügyben 2018. október 2-án hozott ítélet, CE:ECHR:2018:1002JUD006658012.
- EJEB, Vilches Coronado és társai kontra Spanyolország ügyben 2018. március 13-án hozott ítélet, CE:ECHR:2018:0313JUD005551714.
- European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ): *European Ethical Charter on the Use of Artificial Intelligence in Judicial Systems and Their Environment*, Strasbourg, 2018. december 3–4.